

VAD SÄGER ETT EFTERNAMN?
EN EXPERIMENTELL STUDIE AV ETNISK DISKRIMINERING
AV
ALI M. AHMED
EKONOMIHÖGSKOLAN, VÄXJÖ UNIVERSITET

Bilageförteckning

Följande bilagor till *Rapport Integration 2003* trycks separat.

OBS att titlarna kan komma att ändras.

Dan Olof Roth & Jan Ekberg: *Invandrades yrken och utbildning på 2000-talets arbetsmarknad*

Lena Nekby: *Inte bara invandring – Utvandring av de utrikes födda från Sverige*

Ali M. Ahmed: *Vad säger ett efternamn? – En experimentell studie av etnisk diskriminering*

Wuokko Knocke: *Rekrytering för mångfald?*

Saeid Abbasian: *Integration i arbetslivet genom egenföretagande – Är det möjligt för invandrade kvinnor?*

Roger Andersson: *Att flytta eller inte flytta? En kvantitativ studie av socioekonomiska utfall för flyktingar som flyttat från de svenska storstäderna*

Roger Andersson: *Storstadsarbete – rapport från ett europeiskt forskningsprojekt*

Åsa Bråmås: *Utvecklingen av boendesegregationen i mellanstora städer under 1990-talet*

Irene Molina: *Etnisk diskriminering i boendet*

Nihad Bunar: *Komplement eller konkurrent? Fristående gymnasieskolor i ett integrationsperspektiv*

Mathias Blob: *Skolintroduktion för nyanlända flykting- och invandrarbarn. En översiktsstudie av arbetet i fyra storstadskommuner*

Sabine Gruber: *»det är ju bara så att man ska gå i svenska två« – institutionell ordning och reproduktion i skolan*

Ali M. Ahmed: *Vad säger ett efternamn? En experimentell studie av etnisk diskriminering.*

© Integrationsverket och författaren

ISSN 1651-1662

Integrationsverket
Box 633
601 14 Norrköping
www.integrationsverket.se

© omslagsfoto: Johan Tibbelin

Grafisk form: Anna-Sofia Quensel

Tryck: Elanders Digitaltryck, Stockholm AB 2003

INNEHÅLL

Förord	5
Inledning	7
Den experimentella proceduren	7
Tillitsspelet	8
Diktatorsspelet	8
Resultat	8
Tillitsspelet	9
Diktatorsspelet	9
Diskussion och slutsats	10
Referenser	11

FÖRORD

Integrationsverket har i uppdrag av regeringen att lämna en årlig rapport om tillståndet och utvecklingen inom olika samhällssektorer när det gäller situationen för invånare med utländsk bakgrund. I *Rapport Integration 2003* analyseras utvecklingen på arbetsmarknaden, inom utbildningsväsendet och barns och ungdomars uppväxtvillkor samt utvecklingen av det segregerade boendet. Rapporten beaktar särskilt förekomsten av diskriminering.

Ett antal forskare har fått uppdrag av Integrationsverket att bidra med underlag som vi här publicerar som expertbilagor.. Samtliga forskare ansvarar själva för innehållet i sina bidrag och Integrationsverket tar inte ställning till innehållet. En förteckning över bilagorna återfinns på sidan 2.

De forskare som bidragit med expertbilagor till *Rapport Integration 2003* är: Dan Olof Rooth & Jan Ekberg, Lena Nekby, Ali Ahmed, Wuokko Knocke och Saeid Abbasian som lämnat rapportbilagor till arbetsmarknadsdelen, Roger Andersson, Åsa Bråmås och Irene Molina till boendedelen samt Nihad Bunar, Mattias Blob och Sabine Grüber som författat underlag till skoldelen.

Norrköping den i december 2003

Abdullahi Aress
Avdelningschef

VAD SÄGER ETT EFTERNAMN? EN EXPERIMENTELL STUDIE AV ETNISK DISKRIMINERING

Inledning

Diskriminering kan ta sig olika uttryck. I traditionell ekonomisk teori talar man ofta om preferensdiskriminering och stereotyper. *Preferensdiskriminering* innebär en situation där individer »är villiga att betala pengar, antingen direkt eller i form av reducerad inkomst, för att bli associerad med vissa personer istället för andra« (Becker 1971, sid. 14). På arbetsmarknaden, t.ex., skulle preferensdiskrimineringen innebära att en arbetsgivare som hyser en viss ovilja mot invandrare väljer att ge arbete åt inrikes födda i första hand, trots att arbetsgivaren känner till att invandrare är minst lika kvalificerade som de inrikes födda. Etniska stereotyper däremot är förenklade och generaliserade uppfattningar om verkligheten, se Arrow (1973), Phelps (1972) och Coate och Loury (1993). I denna modell baserar en arbetsgivare sitt anställningsbeslut på den förväntade produktiviteten hos arbetssökande. Resultatet av detta blir att arbetsgivaren, utan avsikt att diskriminera, observerar signaler eller indikatorer på produktiviteten istället för att observera individens verkliga produktivitet. Arai, Schröder och Vilhelmsson (2000) ger exempel på möjliga signaler som namn, ålder och kön som kan ligga till grund för arbetsgivarens anställningsbeslut. Enligt Arai, Schröder och Vilhelmsson (2000) blir utfallet diskriminering eftersom anställningsbeslutet inte längre avgörs av individens egen produktivitet utan av den genomsnittliga produktiviteten hos den grupp som individen anses tillhöra (t.ex. invandrare, ungdomar eller kvinnor).

I denna rapport presenteras i korta drag resultatet från en studie som utfördes under försommaren 2003. I studien användes en experimentell ansats som Fershtman och Gneezy (2001) har introducerat.

De studerade olika aspekter av etnisk diskriminering bland israeliska universitetsstudenter genom att låta dem spela olika spel med motspelare av olika etniska härkomst. Deltagarna i experimentet fick veta motspelarnas namn, och ur detta kunde deltagarna deducera motspelarnas etniska härkomst. De undersökte hur motspelarnas etniska tillhörighet påverkade det strategiska valet i en spelsituation. Denna ansats användes för att studera diskriminering i det israeliska judiska samhället och de fann starka resultat som visade på diskriminering av en etnisk minoritet. Syftet med den svenska studien var att på motsvarande sätt, med hjälp av den experimentella ansatsen, undersöka förekomsten av stereotyper respektive preferenser i Sverige.

Den experimentella proceduren

Deltagare i experimentet bestod av 182 universitetsstudenter vilka hade rekryterats genom flygblad, affischer och information på lektioner. Nittioen rekryterades vid Södertörns Högskola och lika många vid Växjö universitet. Anledningen till att man valde studenter från Södertörns högskola var att den högskolan har högst antal studenter med utländsk bakgrund i Sverige vilket gör det enklare att rekrytera tillräckligt många individer i den kategorin. De studenter som önskade att delta i experimentet fick anmäla sig med namn, telefonnummer och e-postadress till en tid som passade dem. Genom anmälningslistorna parades sedan varje student vid Växjö universitet ihop med annan student vid Södertörns högskola. Deltagare som rekryterades från Växjö universitet fick anta rollen som spelare A och deltagare från Södertörns högskola som spelare B i två olika spelsituationer som beskrivs nedan.

Deltagare i experimentet fick instruktionen att experimentet skulle utföras i par och att de blivit ihopparad med en annan person från ett annat universitet. Namnet på lärosätet och efternamnet på den person deltagarna var ihopparade med stod på det svarsformulär som delades ut. Deltagarna visste alltså om sin motspelares efternamn i samtliga situationer. Efter att experimentet avslutats fick deltagarna svara på ett postexperimentellt frågeformulär där individerna vid Södertörns högskola kunde kategoriseras som spelare B i tre etniska grupper: svenskar, européer och icke-européer. Deltagarna kunde kvittera ut de belopp de tjänat i spelen vid en angiven tidpunkt.

Tillitsspelet

Det första spelet som användes i experimentet kallas för »tillitsspel«, vilket ursprungligen hade introducerats av Berg, Dickhaut och McCabe (1995). Tillitsspelet gick ut på att båda spelarna initialt erhöll 100 kronor vardera. Spelare A vid Växjö universitet fick sedan möjlighet att skicka en del, allt eller inget av sina pengar till spelare B vid Södertörns högskola. Det belopp som spelare A valde att skicka till spelare B förräntades nämligen genom att beloppet trefaldigades innan det skickats över till spelare B. Om spelare A t.ex. valde att skicka 60 kronor så mottog spelare B 180 kronor. Spelare B tillfrågades sedan hur mycket av mottagna beloppet, om någonting alls, som han eller hon ville skicka tillbaka till spelare A. Spelare B:s beslut avslutade tillitsspelet.

Spelet kallas för ett tillitsspel eftersom beloppet spelare A skickar till spelare B ger en indikation om individens tillit till sin motspelare. Spelare A ställs inför en investeringssituation där spelare A har möjlighet att tjäna mer pengar. Det finns inga gåvomotiv till att skicka pengar till spelare B eftersom de initialt har erhållit ett lika stort belopp. Hur mycket spelare A kan tjäna beror på tilliten till sin motspelare och hur förtroendefull motspelaren är. Berg, Dickhaut och McCabe (1995) använde sig av ett initialt belopp som var lika med 10 dollar. De fann att spelare A i genomsnitt skickade 5.16 dollar till spelare B och att spelare B i genomsnitt returnerade 4.66 dollar till spelare A.

Till skillnad från Berg, Dickhaut och McCabe (1995), bestod spelare B i detta experiment av tre grupper: spelare B med svensk, europeisk respektive icke-europeisk bakgrund. Denna grupptillhörighet signalerades med hjälp av efternamnet. Under förutsättningen att det inte finns klara gåvomotiv när spelare A skickar pengar och att spelare B har en strategisk roll i spelet, kommer resultatet vara ett utfall av stereotyper om det visar att spelare A i genomsnitt

skickar ett signifikant lägre belopp till de spelare B som har europeiska eller icke-europeiska efternamn än till de spelare B som har svenska efternamn..

Diktatorsspelet

För att undersöka om preferensdiskriminering förekommer fick deltagarna sedan spela ett »diktatorsspel«. I diktatorsspelet parades varje spelare A ihop med en annan spelare B, dvs. spelare B i diktatorsspelet och tillitsspelet var inte samma individ. I detta spel erhöll spelare A vid Växjö universitet ytterligare 100 kronor men inte spelare B vid Södertörns högskola. Spelare A fick sedan möjlighet att dela med sig av en del eller inget av pengarna med sin motspelare. Detta avslutade diktatorsspelet. I diktatorsspelet tjänade spelare B endast det spelare A delat med sig. Spelare B hade alltså i detta spel ingen strategisk roll. Om det därför existerar några stereotyper så kommer de inte att påverka det belopp som spelare A väljer att skicka, eftersom spelare B inte har någon strategisk roll och inte kan påverka utfallet. Skickar spelare A ett lägre belopp till en motspelare som med sitt namn signalerar att hon eller han har en annan grupptillhörighet än svensk, kommer detta bero på preferensdiskriminering.

Diktatorsspelet användes ursprungligen av Forsythe, Horowitz, Salvin och Sefton (1994) för att bl.a. studera om individer som spelare A agerar rationellt i enlighet med traditionell ekonomisk teori, dvs. behåller hela beloppet själv. Studien och åtskilliga studier därefter, t.ex. Frey och Bohnet (1995) och Bolton, Katok och Zwick (1998), visar att individer i egenskap av spelare A i genomsnitt skickar mellan 20 och 30 procent av sitt belopp till sin motpart och därmed avstår från att utnyttja hela övertaget i sin roll som diktator. Rättvisa och altruistiska skäl brukar nämnas som förklaringar till spelare A:s beteende i diktatorsspelet.

Resultat

Innan vi summerar resultaten från tillitsspelet och diktatorsspelet nedan så är det viktigt att framhålla att stickproven i experimentet var relativt små. Den minsta gruppen består av 9 individer (se Tabell 1). Små stickprov i experimentella sammanhang är inte ovanligt men det innebär att vi fullt ut inte kan lita på de asymptotiska antaganden som traditionella parametriska och icke-parametriska tester är baserade på. Exakta permutationstester, med nästintill inga bakomliggande antaganden, är ett mycket kraftfullare

TABELL 1

De genomsnittliga belopp som skickats av spelare A i tillitsspelet.
Siffrorna i parentes anger antalet par i varje undergrupp.

Spelare A	Spelare B			Genomsnitt
	Svensk	Europé	Ickeeuropé	
Kvinna	65,65 (23)	56,67 (9)	62,00 (15)	62,77
Man	64,76 (21)	47,50 (12)	52,73 (11)	57,05
Genomsnitt	65,23	51,43	58,08	60,00

alternativ när stickproven är små och asymptotiska antaganden är oanvändbara. De resultat som presenteras nedan baseras därför genomgående på exakta permutationstester (vid en femprocentig signifikansnivå). För en kort beskrivning av permutationstester och en utförlig diskussion kring små stickprov och fördelarna med permutationstester se Mior (1998) och Ludbrook och Dudley (1998).

Tillitsspelet

Tabell 1 sammanfattar resultaten för spelare A i tillitsspelet. Den första raden i tabell 1 visar att det sammanlagt deltog 47 kvinnor vid Växjö universitet. Tjugotre av dem var ihopparade med en svensk motspelare, 9 var med en europeisk spelare och 15 var med en icke-europeisk motspelare. Den andra raden i Tabell 1 visar att det sammanlagt deltog 44 män vid Växjö universitet som spelare A. 21 av dem parades ihop med svenska, 12 med europeiska och 11 med icke-europeiska motspelare vid Södertörns högskola.

Den tredje raden i Tabell 1 visar att det genomsnittliga belopp som spelare A skickat till spelare B är 65,23, 47,50 och 58,08 kronor om motspelaren har ett svenskt, europeiskt respektive icke-europeiskt efternamn. Delar vi upp spelare A i kvinnor och män ser vi att män genomgående skickar lägre belopp än kvinnor, vilket indikerar att kvinnor i genomsnitt är mer tillitsfulla än män. Skillnaden mellan de genomsnittliga belopp som spelare A skickar till de tre olika

motspelarna blir större om vi endast betraktar den manliga gruppen (jämför rad två och tre). Resultaten visar att det är män som mest tenderar att påverkas av motspelarens efternamn. Efternamnet på spelare B verkar alltså spela mindre roll bland kvinnor än hos män (jämför rad ett och två). Då skillnaderna mellan de genomsnittliga belopp som skickats inte är statistisk signifikanta, visar experimentet inga starka tecken på att det skulle förekomma någon form av diskriminering i denna spelsituation.

I tillitsspelets andra del är det intressant att studera om olika etniska grupper av spelare B beter sig på olika sätt när de skall returnera en del, allt eller inget av det trefaldigade belopp spelare A skickat dem. Tabell 2 illustrerar hur stor andel av det mottagna beloppet spelare B returnerar till spelare A. Av tabellen framgår att det är icke-europeiska kvinnor och europeiska män som tenderar att i genomsnitt returnera något högre andel än de övriga grupperna. Men skillnaderna är även i detta fall inte statistisk signifikanta.

Diktatorsspelet

Resultaten från diktatorsspelet har sammanfattats i Tabell 3. Om vi till att börja med bortser ifrån spelare A:s kön så ser vi att spelare A i genomsnitt delar med sig 30,91 och 29,05 kronor till spelare B med svenskt respektive europeiskt efternamn, medan en motspelare med icke-europeiskt efternamn endast får 21,54 kronor. Delar vi åter igen upp spelare A i kvinnor

TABELL 2

Den genomsnittliga proportionen spelare B skickar tillbaka till spelare A. Procent.

Spelare B	Svensk	Europé	Ickeeuropé	Genomsnitt
Kön				
Kvinna	36	39	43	39
Man	39	46	36	39
Genomsnitt	39	42	39	39

TABELL 3

*De genomsnittliga belopp som skickats av spelare A i diktatorsspelet.
Siffrorna i parentes anger antalet par i varje undergrupp.*

Spelare A	Spelare B			Genomsnitt
	Svensk	Europé	Ickeuropeé	
Kvinna	34,76 (21)	30,91 (11)	30,67 (15)	32,55
Man	27,39 (23)	27,00 (10)	9,09 (11)	22,73
Genomsnitt	30,91	29,05	21,54	27,80

och män, ser vi att det huvudsakligen är män som i genomsnitt skickar ett lägre belopp till sina motspelare med icke-europeiska namn. Denna skillnad är statistisk signifikant. Faktum är att män i allmänhet är mer egoistiska än kvinnor. Kvinnor delar med sig igenomsnitt 32,55 kronor gentemot alla grupper medan män endast delar med sig 22,73 kronor. Även detta resultat är statistiskt signifikant. I övrigt finns inte några större skillnader mellan olika sammansättningar.

Diskussion och slutsats

Vi har mycket kortfattat redogjort för en experimentell studie där individers etnicitet signaleras med hjälp av efternamnet. Urvalsgruppen i detta experiment var universitetsstuderande. Det finns argument som menar att användning av endast studenter i olika typer av studier kan underminera den externa validiteten av resultaten, se t.ex. Cunningham, Anderson, och Murphy (1974). I vårt experiment kan t.ex. frågan uppstå om studenternas beteende i olika spelsituationer även är representativa för dem som har slutat sina studier och varit ute i arbetslivet ett tag. Studenter kontra icke-studerande, noviser kontra experter, grundutbildade kontra forskare och kvinnor kontra män vid experimentella studier har länge varit huvudfrågan när man diskuterar valet av studiegrupp. De flesta experimentella studier använder sig likväl av studenter på grundutbildningen av den enkla anledningen att de är lättillgängliga och billiga. Utöver detta så har åtskilliga studier rapporterat resultat från parallella experiment där studenter och professionella deltagit, som inte tyder på några skillnader. Siegel och Harnett (1964), t.ex., utförde ett bilateralt förhandlingsexperiment, där de fann att kontrakten som förhandlats fram av studenter och professionella var liknande. Smith, Suchanek och Williams (1988) och King, Smith, Williams och Boening (1992) är andra exempel med samma resultat på parallella studier med professionella och studenter. Mot bakgrunden att tidigare studier visat att studenter faktiskt är en ganska representativ grupp av den verkliga popula-

tionen blir fördelarna, när det gäller kostnader och anpassning, så pass stora när man väljer studenter att det inte längre blir legitimt att använda den riktiga populationen. Dessutom är det även viktigt att understryka att det inte är nödvändigt att dra generella slutsatser från experimentella studier eftersom målet oftast är att testa en teori och inte nödvändigtvis etablera extern validitet (se Mook (1983) för ytterligare diskussion).

Deltagarna i experimentet var inte bara informerade om motspelarens namn utan även vilket universitet de tillhörde. En fråga som kan uppkomma här är huruvida informationen om motpartens tillhörighet till ett universitet kan ha påverkat resultaten. Vi valde att avslöja motspelarens universitetsanknytning av två skäl. För det första så ville vi använda oss av så lite »förvillelse« som möjligt även om den skulle vara av s.k. passiv form. (Med förvillelse menas i detta sammanhang att man antingen förser deltagarna med falsk information, s.k. aktiv förvillelse, eller att man döljer en del av informationen för deltagarna, passiv förvillelse. Aktiv förvillelse kan ha negativa konsekvenser för framtida studier, t.ex. deltagarnas förtroende för forskaren eller andra experiment i framtiden, och skall definitivt undvikas.) För det andra så påverkas inte resultaten i experimentet av informationen om lärosätet så länge samtliga spelare A kommer från ett och samma lärosäte och samtliga spelare B kommer från ett annat. Informationen om vilket lärosäte motspelaren kommer ifrån var alltså samma oavsett om spelare A var ihopparad med en spelare B med svenskt, europeiskt eller icke-europeiskt namn.

Den huvudsakliga frågan i studien var hur efternamnet hos en individ påverkar andra individers strategiska beslut. Tillitsspelet avslöjade inte någon större sådan påverkan. Det framkom endast små skillnader i spelare A:s förtroende för spelare B:s olika etniska grupper. Det förelåg även små skillnader mellan spelare B:s olika etniska grupper i förtroende för spelare A. Däremot visade diktatorsspelet på skillnader. Män gav i genomsnitt icke-europeer ett mycket

lägre belopp än de gav till infödda och européer. Eftersom spelare B inte har någon strategisk roll i diktatorspelet drar vi slutsatsen att det lägre beloppet till icke-européer kan vara ett utfall av preferensdiskriminering.

Referenser

- Arai, M., Schröder, L. och Vilhelmsson, R. (2000). *En svartvit arbetsmarknad? – ESO-rapport om vägen från skola till arbete*, Stockholm: Fritzes.
- Arrow, K. J. (1973). »The Theory of Discrimination.« I Ashenfelter, O. och Rees, A. red., *Discrimination in Labor Markets*, Princeton: Princeton University Press.
- Becker, G. sid. (1971). *The Economics of Discrimination*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Berg, J., Dickhaut, J. och McCabe, K. (1995). »Trust, Reciprocity, and Social History.« *Games and Economic Behavior*, vol. 10, sid. 122–42.
- Bolton, G. E., Katok, E. och Zwick, R. (1998). »Dictator Game Giving: Rules of Fairness versus Acts of Kindness.« *International Journal of Game Theory*, vol. 27, sid. 269–99.
- Coate, S., Loury, G. (1993). »Will Affirmative-Action Policies Eliminate Negative Stereotypes?« *The American Economic Review*, vol. 83, sid. 1120–1240.
- Cunningham, W. H., Anderson, T. och Murphy, J. H. (1974). »Are Students Real People?« *Journal of Business*, vol. 47, sid. 399–409.
- Fershtman, C. och Gneezy, U. (2001). »Discrimination in a Segmented Society: An Experimental Approach.« *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 116, sid. 351–77.
- Forsythe, R., Horowitz, J. L., Salvin, N. E. och Sefton, M. (1994). »Fairness in Simple Bargaining Experiments.« *Games and Economic Behavior*, vol. 6, 347–69.
- Frey, B. och Bohnet, I. (1995). »Institutions Affect Fairness: Experimental Investigations.« *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, vol. 151, sid. 286–303.
- King, R. R., Smith, V. L., Williams, A. W. och Boening, M. V. (1992). »The Robustness of Bubbles and Crashes in Experimental Stock Market.« I Prigogine, R. D., och Chen, P. red., *Nonlinear Dynamics and Evolutionary Economics*, Oxford: Oxford University Press.
- Ludbrook, J. och Dudley, H. (1998). »Why Permutation Tests are Superior to *t* and *F* Tests in Biomedical Research.« *The American Statistician*, vol. 52, sid. 127–32.
- Mook, D. G. (1983). »In Defense of External Invalidity.« *American Psychologist*, vol. 38, sid. 379–388.
- Mior, R. (1998). »A Monte Carlo Analysis of the Fisher Randomization Technique: Reviving Randomization for Experimental Economists.« *Experimental Economics*, vol. 1, sid. 87–100.
- Phelps, E. sid. (1972). »The Statistical Theory of Racism and Sexism.« *The American Economic Review*, vol. 62, sid. 659–61.
- Siegel, sid. och Harnett, D. L. (1964). »Bargaining Behavior: A Comparison between Mature Industrial Personell and College Students.« *Operations Research*, vol. 12, sid. 334–43
- Smith, V. L., Suchanek, G. L. och Williams, A. W. (1998). »Bubbles, Crashes, and Endogenous Expectations in Experimental Spot Asset Markets.« *Econometrica*, vol. 55, sid. 1119–52.

